

Η κριτική σκέψη και τα διλήμματα της πολιτικής

Γιώργος Γιαννουλόπουλος

Ελευθεροτυπία, 25/04/2007

Μπορεί να ακούγεται παράδοξο, αλλά η πιο σοβαρή κριτική στο βιβλίο Ιστορίας της ΣΤ΄ Δημοτικού προέρχεται από εκείνους που σε τελική ανάλυση το υπερασπίστηκαν. Όχι πως δεν θα μπορούσε κάποιος αντίπαλος να κάνει το ίδιο· μολονότι διαφωνώ με τις θεωρίες υπέρ του έθνους, οφείλω να ομολογήσω ότι υπάρχουν επιχειρήματα πολύ πιο αξιόλογα και γόνιμα από εκείνα που επικαλέστηκαν οι αριστεροδεξιοί. Δυστυχώς, ή κατά μία έννοια ευτυχώς, δεν αποδείχθηκαν αντάξιοι των περιστάσεων. Αν κάποιος μπει στον κόπο να διαβάσει τι γράφεται σε διάφορα «πατριωτικά» έντυπα ή στην ιστοσελίδα «Αντίβαρο», διαπιστώνει αμέσως τη διανοητική πενία της εγχώριας εθnikοφροσύνης.

Τι σημαίνει όμως να υιοθετούμε μια θέση σε κάποιο επίπεδο, και σε κάποιο άλλο να την επικρίνουμε; Κατ' αρχάς, η κριτική υποστήριξη του βιβλίου προϋποθέτει τη διάκριση ανάμεσα στο μείζον και το έλασσον. Το μείζον είναι η προσπάθεια να αποδομήσουμε τους συγκεκριμένους ιδεολογικούς μύθους και το θεωρητικό υπόστρωμα που εξουσιοδότησε την κατασκευή της «επίσημης» και διόλου ουδέτερης Ιστορίας. Το έλασσον, οι επιμέρους αντιρρήσεις για κάποιες λεπτομέρειες που ενδέχεται να είναι ανακριβείς ή επιλήψιμες από παιδαγωγική ή ακόμα και ιδεολογική άποψη. Σχηματοποιώντας, νομίζω ότι οι κριτικοί υποστηρικτές του βιβλίου τήρησαν αυτή τη διάκριση. (Σε αυτούς δεν περιλαμβάνω τον Γ. Μαργαρίτη, όπως φάνηκε καθαρά στο τελευταίο άρθρο του).

Το επόμενο βήμα θα ήταν να βάλουμε στο μικροσκόπιο τις συγκεκριμένες αντιρρήσεις για να δούμε αν ευσταθούν, πράγμα που απαιτεί περισσότερο χώρο και πιο εξειδικευμένες γνώσεις. Υπάρχει όμως προς συζήτηση και μια γενικότερη ένσταση κατά των ενστάσεων: μήπως είναι «πολιτικό» λάθος, εν μέσω σκληρής κόντρας, να υπονομεύουμε τη δική μας ενότητα και να δίνουμε όπλα στον αντίπαλο;

Μήπως, στην παρούσα φάση, θα πρέπει να ασχοληθούμε αποκλειστικά με το μείζον, αναβάλλοντας μέχρι νεωτέρας τη συζήτηση για το έλασσον;

Είναι μια άποψη που κυκλοφορεί και θέτει ερωτήματα τα οποία δεν επιδέχονται εύκολες απαντήσεις. Αντί απαντήσεως, λοιπόν, θα ακολουθήσω απλώς κάποια νήματα που εκτυλίσσονται από αυτό το κουβάρι. Πρώτα απ' όλα, ως περιγραφή είναι απόλυτα ακριβής. Αν αμφισβητήσουμε τις ικανότητες των συγγραφέων του βιβλίου, όσοι ενοχλήθηκαν από τις ορθές θέσεις τους, π.χ. για το κρυφό σχολειό, θα επικαλεστούν την κριτική μας για να τις αναιρέσουν. Όπερ και εγένετο. Από την άλλη μεριά όμως, η μάχη κατά των μύθων δόθηκε με σημαία την κριτική σκέψη. Δεν είναι αντιφατικό να την υποστέλλουμε ενώ την ακολουθούμε; Κι αν έτσι δημιουργούνται προβλήματα, δεν είναι προτιμότερο να τα αντιμετωπίσουμε, αντί να υποκρινόμαστε ότι δεν υπάρχουν, στο όνομα της τακτικής;

Ίσως λοιπόν το επιχείρημα υπέρ της κριτικής σκέψης να αποδειχθεί ακαταμάχητο, εφόσον η κριτική δεν συνιστά δικαίωμα αλλά υποχρέωση. Αν όμως ισχύει αυτό, τότε θα πρέπει να δούμε με διαφορετικό μάτι κάποια άλλα πράγματα. Πριν ξεσπάσει η θύελλα για το βιβλίο, είχαμε τη μάχη στα πανεπιστήμια. Δεν θέλω να ταυτίσω τις δύο περιπτώσεις, αλλά τα δοχεία συγκοινωνούν και όσον αφορά τα πρόσωπα και όσον αφορά την επίκληση της κριτικής σκέψης. Εδώ όμως τα πράγματα έγιναν διαφορετικά. Εδώ σημασία είχε μόνο το μείζον, δηλαδή η μάχη εναντίον του άρθρου 16.

Υπήρχε έλασσον; Φυσικά και υπήρχε. Ήταν μια σειρά από θέματα, όπως π.χ. το ποσοστό συμμετοχής των φοιτητών στις πρυτανικές εκλογές, το άσυλο, η βάση του δέκα κ.λπ., και στην τελική φάση το αν έπρεπε να συνεχιστούν οι απεργίες. Συμβαίνει να ξέρω από πρώτο χέρι ότι οι επ' αυτών απόψεις πολλών πανεπιστημιακών που βρέθηκαν στην πρώτη γραμμή αποσιωπήθηκαν από τους ίδιους ή διαφέρουν σημαντικά -για να μην πω ότι έρχονται σε πλήρη αντίθεση- με όσα διακήρυξαν στο δημόσιο λόγο τους. Γιατί; Μα απλούστατα γιατί σημασία είχε μόνο το μείζον. Σημασία είχε μόνο να κερδηθεί η μάχη και η παράταξη να κινηθεί συντεταγμένα. Δηλαδή, μεγιστοποιούμε τα οφέλη και θωρακίζουμε το συνδικάτο.

Εύκολα μπορώ να φανταστώ τον αντίλογο και σ' αυτή την ένσταση: έτσι λειτουργεί η πολιτική. Όποιος νομίζει ότι μπορεί να παρέμβει και να αλλάξει τα πράγματα χωρίς ελιγμούς, τακτικές κινήσεις, χωρίς την αίσθηση του εφικτού, όποιος δεν έχει καταλάβει ότι στην πολιτική θα «λερώσει τα χέρια του», περπατάει στα σύννεφα και δεν πάει πουθενά.

Να το δεχθώ. Προκύπτουν όμως κάποια ερωτήματα, τα οποία απευθύνω σε όλους, εμού συμπεριλαμβανομένου: Μήπως είναι εύκολο να επικαλούμαστε την κριτική σκέψη όταν δεν διακυβεύεται κάτι στο οποίο αποδίδουμε ύψιστη αξία, αποδεχόμενοι εμμέσως ότι υπάρχουν πράγματα πιο σημαντικά; Ποια μπορεί να είναι αυτά; Η λογική της Ιστορίας ή η κοινωνική δικαιοσύνη ως μείζων αξία με ελάσσονα την κριτική σκέψη; Σε τελική ανάλυση: αν η Αριστερά είναι η πολιτική παράταξη που υποτίθεται ότι την ενσαρκώνει, γιατί ενίοτε υποχρεώνεται να την αναστείλει για να λειτουργήσει πολιτικά;